

Василь Онуфрієнко

СИМОН ПЕТЛЮРА

ПОЕМА

Мельборн - Австралія

1961

Василь ОНУФРІЄНКО.

СИМОН ПЕТЛЮРА

П О Е М А

В-во часопису «Українець в Австралії»

Мельборн, 1961.

I.

Рука, неначе чорне жало,
Гарячу зброю простягла,
І сине небо закружляло,
Й вогонь торкнувся до чола.

Війнули холодом каштани,
Такі їх лагідні ряди...
І мовкне серце полум'яне,
І гасне погляд назавжди.

І, може, думка пролітає,
Востанне — чиста і швидка, —
Що це не вперше вириває
Життя підкуплена рука.

Що виявляє лють, тривогу
Рука ненависна, чужа
Злодійським пострілом з-за рогу,
Підступним помахом ножа...

2.

Нестало Петлюри! Чи чуєте, друзі-бійці?
Убито в Парижі! Чи чуєте, Київ, Полтава?
Полинула вістка, мов грім, у чотири кінці,
Полинула вістка, мов ворога стріли, кривава.
Гартовані димом і торкані смертю в боях,
Здригнулись від болю його бойові побратими.
Немає Петлюри? А ще ж недокінчений шлях,
І з ким же народ із боями до волі ітимає?

Ще бій недокінчений, кров'ю земля не зійшла,
Ще серце не вбите і мрія до волі не вбита,
Ще прийдуть діла, недокінчені світлі діла,
Дорідні, як плід золотого, достигнутого жита.
Він сам же казав: перековувать будем мечі
Тоді на плуги і освячені спокоем рала,
Коли відгримлять бойові оборонні кличі
І встане держава, що в бурях на ноги вставала.

3.

Ще поле лиш пооране,
Ще поле лиш зволочене...
О, ні, життя не зборене —
Життя оце вкорочене!..
Життя це вічно житиме,
З живими — не із мертвими,
Із славою покритими
Героями і жертвами.
З живими не розлучено
Борця, вождя умілого.
А де ж того научено —
Убивцю ошалілого?

4.

Це ти, Москва! Твої це чорні руки.
Ти всюди йдеш, як тінь важка, німа.
І там, де станеш, — чорний крик розпуки
Земля з-під ніг до неба підійма.
І там, де йдеш, кривавляться дороги,
Туди, де глянеш, хмара приплива.
Лежать мертвотно спалені облоги,
І сохнуть: ліс і ріки, і трава.
Коли б зібрати сльози всі до купи,
Що ти, кривава, витисла з очей,

Коли б покласти разом людські трупи,
Тіла тобою знищених людей, —
Над морем сліз постали б чорні гори,
Й тоді тебе на мільйони літ
За напади, за сльози, смерть і горе
Прокляв би світ, увесь прозрілий світ.

5.

Це ти підслала убивцю свого на Петлюру.
Хіба ти дивитись спокійно на нього могла,
На цю непохитну, неначе гранітну, фігуру,
На силу, на вираз рішучий ясного чола?

На віру його в перемогу правдивого діла,
На працю невтомну, на ту непохитну любов,
Якою душа його полум'ям буйним горіла,
З якою бої він — і радощі, й муки — пройшов.

О, ні, ти не вбила його у Парижі, не вбила,
І спокою в смерті його не знайшла ти собі,
Бо він не один, бо за ним не розгромлена сила
Людей, загартованих в праці, в тяжкій боротьбі.

До тебе ненависть росла і росте, і ростиме,
І муки від тебе потроюють вибухлий гнів.
Шалій же у люті! — Народ за Петлюрою йтиме,
Його заповіти пішли від батьків до синів.

Це сталося не диво, що смерть його більшим
зробила,

Що стали дорожчими обриси мертві лиця,
Бо тіло лише забирає з собою могила
Від чесного лицаря, друга, вождя і борця.

Величні діла залишаються тут між живими
І зорями сяють слова заповітів живим:
Не кидайте зброї, мечами своїми ясними
Виборуйте землю, виборуйте батьківський дім!

6.

Хилились важко, наче крила,
Над тілом рідні прапори,
І сонце золотом росило
Лице завітчане згори.

Морозом зімкнуті повіки —
Життя нежданний перелом . . .
А десь степи шуміли й ріки,
І мріяв Київ над Дніпром
Про дні, як покликом металів
Заграли в буряній імлі
Грімкі слова універсалів —
Законів вільної землі,

Про дні, коли Софійські дзвони
Свободи вістку рознесли,
І за колонами колони
До бою з ворогом пішли,

Коли, мов в давній хід Батиїв,
Потоком грізної води
Пішли обороняти Київ
Від кровожерної орди...

Пішли оборонять державу,
Здобуту боем із тюрми,
За волю, землю, давню славу
Ставали голими грудьми.

7.

Вставало у пам'яті друзів життя недожите,
Полтава далека, і вулиця рідна, і двір,
Зелені луги і лани, тиха Ворскла і квіти,
І мрії юнацькі в вечірньому сяйві сузір'я.

Полтавської бурси тупі і мертвотні науки,

Юнацькі гуртки семінарські, де серце росло,
Де праці нової шукали окрилені руки,
Де било водою таємне дзвінке джерело.

І книги таємні, що рвали на волю за стіни,
Що вчили любити свободу і правду, й добро,
Боротись за волю своєї землі — України,
За Київ наш славний, за села, міста, за Дніпро.

Їм слово Шевченка, мов сонце, дорогу світило,
Їм думи Франка зігривали юнацькі серця,
У клясах похмурих мов вітром весняним шуміло:
Розмови, пісні у вечірні часи без кінця.

Хто б думав, що тихий юнак із очима сумними,
Що часом не стримає в болі гіркої сльози,
Мов дуб, розв'ється і спереду потім ітимає
У час лихоліття і слави, вогню і грози.

Усі його знали й любили, бурсацькій малечі
Він батьком і матір'ю був у шкільному дворі,
Мири́в її, вчив її, й Симона лагідні речі
Розносили всюди в пошані малі школярі.

Він з книги зробив свого першого щирого друга,
В минуле далеке ходив, у широкі світи,
І рано дізнався, що чорна московська наруга
Зуміла на нас, наче камінь важкий, налягти.

І виссала кров нашу, й душу, мов гад, отруїла,
І треба з роками збиратися з силами всім,
Щоб скинути кільця гадючого чорного тіла,
Щоб дім оновити, украдений батьківський дім.

І він прислухався до кожного рідного звуку,
І він приглядався до тих, хто ставав за своє,
І він виростав, в боротьбі випробовував руку,
І вже відчував, що година розплати встає.

8.

Які тісні були ті семінарські стіни
Для юнака, що жив новим життям своїм,
Що болями болів своєї України,
Що пізнавав ідей пророчий рідний грім.

Що мріяв і ставав людиною тією,
Яка життя своє готова принести
За вибрану свою, за дорогу ідею,
Й не спиниться ніде, почавши твердо йти.

Наука не вдалась похмура семінарська,
Чи міг він там цвісти, де ще ніхто не цвів?
Полтавська РУП... Кубань. Гурток. В'язниця
царська.

Утеча закордон, утеча в дальній Львів.

О, як він виріс тут, у славнім місті Львові,
Де український дух тоді так вільно грав!
Лилися тут руслом палкі слова Франкові,
У сяйві мудрих дум Петлюра виростав.

Із радістю вертався додому з закордону,
Окрилений, новий, змужнілий працівник,
Перо узяв собі за зброю й оборону,
Майбутній боротьби, країни провідник.

9.

Гомоніла земля українська, здригалися села,
Піднімалися крики від сірих обшарпаних стріх.
Неписьменність, нужда, доля справді така неве-
села,

Що боротись за долю, іти на відплату не гріх.

Десь ночами горять грізним зацвітом панські
палати,

Десь конає прибитий жандарм в придорожнім
рові...

Україна не спить, Україна чекає розплати,
Мрії мрії вона незабутні свої вікові.

На царів, на панів ще піднімуться гноблені, биті,
Тільки спалаху ждуть пересохлі густі бур'яни.
В стайнях коні ростуть чорногриві і легкокопиті,
Прилаштовують сідла і зброю ночами сини.

10.

Мов хвиля збурена висока,
Народ здригнувся у війні,
І здійснились слова Пророка
Про землю, збуджену в вогні,

І про врагів, що обікрали
Її безпомічну, сліпу...
А сурми радісно заграла
В лункому рідному степу.

Гей, залунали до свободи
Залізним співом сурмачі:
Вставай, вставай, вставай, народе,
Бери із схованок мечі!
Прийшла година довгожданна,
Збирайтесь в сотні, у полки,
На довговічного тирана
Ідїть, сини, ідїть, батьки!

* * *

Уставай, уставай, недобуджений краю!
Не повторяться скоро ці дні, ці роки!..
Уже царських орлів обезкрилену зграю
Розігнали з престолу повсталі полки.

Вже діти твою казку давно розказали,
Твою долю давно проспівали співці.
Боронись, боронись, боронись від навали,
Твоє щастя у тебе лежить у руці.

11.

І Петлюра повсюди, де праця нова,
Між солдатами він, між селянами — всюди...
А країна, немов навесні, ожива,
І хвилюються радісно звільнені груди.

Буде воля й земля, рідна мова дзвінка,
Буде правда своя у оновленій хаті.
Прокидається Київ, шумить, мов ріка,
Що прорвала зими береги волохаті.

Винниченко, Грушевський, Петлюра... Вони
Стали силою, розумом, серцем країни.
Це народу батьки, це народу сини,
Що зродилися й вирости враз із руїни.

О, народе, в свої героїчні часи
Ти героїв родив, як у казці, у пісні.
Дай героїв великих і в ці дні грози,
Коли хмари навколо такі лиховісні!..

Рідне військо зростає. Тверда, молода
Народилась Петлюрою зрушена сила.
Залунала богданівців чиста хода,
Полуботківський полк випробовує крила.

Вже сердюцька дивізія зброю взяла,
І полки все нові виростають, загони...
Гомонить Україна, як сад, загула,
У надіях квітучих, як в зелені, тоне.

12.

У боях його бачили в дні Арсеналу,
 З вояками він був у переднім ряду,
 Вибиваючи банду советську зухвалу,
 Захищали державу свою молоду.

Дивувались бійці, що вже бачили війни,
 Ідучи у вогонь найгрізніших атак,
 На лице його впевнене, мудре, спокійне,
 Ніби певного успіху різьблений знак.

І приборканий був заколот той червоний,
 І Петлюрине ім'я було між тими,
 Хто повів вояків на цей бій оборонний,
 Хто обличчям вогонь зустрічав і грудьми.

13.

До гір, лісів, найдальших далів
 Загнали в буряній імлі
 Грімкі слова Універсалів —
 Законів вільної землі.

Дні, що сповнили теплою гордістю серце усяке,
 Вільно вітер повіяв і вільно дихнулося всім.
 Наче здійснились віщі, написані долею знаки,
 На твоєму шляху, батьківщино, на полі твоїм.

Українська Республіка! Волею, ділом народу,
 І свій прапор, і герб, і свій гімн— і життя молоде!..
 Але чуєш: та то ж грізні сурми із півночі й сходу,
 То сусід уже твій на грабунок кривавий іде.

Знов Батий! Знов Батий, не один, а Батиї й Батиї,
 І червоні, і чорні, і білі, ідуть та й ідуть, мов чума.
 Знову тягнуться руки до тебе, до вільної шиї,
 Що збулася недавно чужого важкого ярма.

Скільки це вже разів? Ці бої загриміли громами,
А луна десь озвалася: там і отам, і отам...

Всі бої, що стоять, мов стовпи верстовії, за нами,
Що вперед із минулого стежку показують нам.

Юнаки і батьки, і діди, уставайте, вставайте,
Як у давні роки, на нерівну, на захисну рать,
Нехай ворог тут смерть свою підлу, заслужену
знайде,

Нехай ляже кістьми там, де зайди навіки лежать.

14.

Скільки разів усе падало ніби додолу,
Сум, безнадія лягала, мов тінь, на серця.
І він виходив з вагону, уставши з-за столу,
З вірою, твердо, ходою вождя і бійця.

Словом гарячим утому підступну відгонив, —
Віру приносив до тих, хто в невіру впадав, —
Двоїлась сила голодних і хворих загонів,
І, мов оновлений, воїн у бій виступав.

Ніби забувши про себе, про втомлене тіло,
Про сивину, що лягала так рано до скронь,
Йшов він туди, де найтяжче громами гриміло,
Йшов він туди, де палав найгрізніший вогонь.

15.

В часи найтяжчі випало прийняти
Йому до рук вітчизни рідний стяг —
Попалений, постріляний, потятий
В нерівних, славних визвольних боях.

Останніх битв гіркі, пекучі кроки
Він перейшов з бійцями нарівні,
І він тримав це знамено високе,
Неначе сонце, гордо в вишині.

Тоді, коли найтяжче небо сіре
Вкривало шлях із чотирьох кінців,
Він звідкись брав таке проміння віри,
Що йшов і вів немов нових бійців.

А схід гримить, а північ б'є грозою,
А південь тисне плавом сірих лав...
Невже тепер прощатися з тобою,
Республіко, жорстокий час настав?

16.

Чорний сніг і рілля... І дороги—розтоптана глина.
Бур'яни, сірі хати, криниць мовчазна глибина.
Полустанків змертвілих мовчанка сумна, —
Замовкає, змовка після бурі й громів Україна.

Переходять загони, уламки дивізій розбитих,
Від села до села, від лісів до знайомих лісів...
Гостра відступу біль. Втома — в тиші людських
голосів,
В перестрілках останніх, в колесах, у кінських
копитах.

Нестає уже сили, а орди червоні — як тіні,
У очах в них — ненависть і голод, жадоба і лютя.
Скоро-скоро всю землю уже українську заллють,
Й запанує Росія ізнов, як колись, в Україні.

І нема допомоги нізвідки. Приплющеним оком
Поглядає на землю і другий, і третій сусід.
І Петлюра із болем в туманний вдивляється схід,
Де наїзник пливе своїм сірим нестримним
потоком.

Що це? Орлика доля, що вийшов у мандри із дому
Після бою нерівного з ворогом тим, що й тепер?
Може, доля Мазепи, що тихою смертю помер
На потіху і радість цареві московському злому?

Ні, це бій не останній! Народу не можна убити,
Будуть мрії його у неволі новітній цвісти.
То нічого, що кров'ю потоптане поле залите,
Що попалені хати, що знищені боєм мости.

Ще нікому свобода сама не летіла у руки,
Наче птиця казкова із вічно зелених гаїв.
Вже за неї вмирили, найтяжчі приймаючи муки,
Наші предки далекі у скреготі й громі боїв.

Воля кропиться кров'ю чужою і кров'ю своєю,
І не сохне та кров, а у жилах тече, мов жива.
Чи вона не вела нас тепер усією землею,
Чи вона не кричала старих заповітів слова?

Ні, це бій не останній! Ще кулями віри не вбито,
Молодих ще героїв народить земля для борні!
Це—весна боротьби, а ще спереду — сонячне літо,
А ще спереду дні, України майбутнього дні.

17.

До останку ще сила не зламана,
Будуть битви ще грізні жнива.
І бійці Головного Отамана
Чують віщі, бадьорі слова.

Ще дорогами і перелогами
Будуть армії з піснею йти,
І діла наші знов перемогами
Будуть, наче садами, цвісти.

Не дивімось в майбутнє з невірою,
Не лякаймося втрат і невдач.
Прийде час — над неволею сірою
Просурмить наш військовий сурмач.

18.

Не загубитись у диму невдач,
 Не отруїтись лиха гіркотою!..
 Війна — не гра, і командир — не грач,
 Що вірить в добру долю над собою.

Війна — це бій, це зустріч двох вогнів,
 Змагання сили, вірою підкуте,
 Любов і сила, і народній гнів,
 П'янке вино і вбивчий смак отрути.

О, він узнав всі мудрощі війни,
 Пройшовши всі її шляхи гримучі.
 Тепер він бачив чітко з далини
 Усі яри, усі долини й кручі.

Тепер він бачив хиб гірку вагу,
 Яку не зміг ніхто перебороти,
 Тепер він бачив пору дорогу
 Із безліччю найтяжчої роботи.

Як мало сил було для цих змагань,
 Які слабі були ще наші крила!
 Збудила нас зненацька рання рань
 Й на землю громом німечини звалила.

Як тяжко стримать в вихорі було
 Слабим кільцем Республіки законів
 За всі століття накіпіле зло,
 Сваюлю банд, гуртів, дрібних загонів!

О, як вогонь партійних міжусоб
 Підточував військові пляни, ходи!..
 Страшніша всіх страхітливих хвороб —
 Хвороба дрібничкової незгоди.

Коли всі сили ув один кулак
 Вкладали ми одним поривом дружним,
 Яким вогнем палав тоді вояк,
 Яким він був бадьорим і потужним!

Він, мов Антей, що сили брав земні,
Творив діла, писав у книгу слави,
Вдивляючись, як сяє в далині
Золотоверхий маєстат держави.

Були ми сами в вогнянім кільці,
В смертельних мурах фронту і бльокади.
Здригнулась зброя в зраненій руці...
Та ще не час ні падать, ні вмирати!

О, він узнав всі мудрощі війни,
Всіх успіхів і всіх невдач причини!..
Тепер він бачив чітко з далини
Усі яри, всі кручі, всі долини . . .

✱

До останку ще сила не зламана,
Ще душа наша ціла, жива!
І бійці Головного Огамана
Чують віщі, бадьорі слова.

19.

Вставало у пам'яті друзів життя недожите,
Шляхи і стежки, де людина ця рідна пройшла.
Над тілом — мов хвилі, травневі оплакані квіти,
Барвисті і чисті, як всі його думи й діла.

Петлюрине ім'я... Не згине, ніколи не згине,
Щороку боєць, його син, його внука і внук
У травні згадають землі українського сина,
Що впав у Парижі від ката підкуплених рук.

Петлюрине ім'я... Мов прапор святий жовто-синій,
Для ворога—пострах, для нас— непохитна любов.
Він житиме з нами у мрії у нашій єдиній —
Прийти до мети, до якої Петлюра ішов!

Травень, 1961 року.